

ПРИЧИНИ ВІДХИЛЕНЬ У ПОВЕДІНЦІ ПІДЛІТКІВ

I. Неузгодженості всередині потребнісно - мотиваційної сфери

Найбільш часті причини вчинків, що суперечать прийнятним у суспільстві правовим і моральним нормам, пов'язані з неузгодженістю всередині мотиваційної сфери:

- 1) *розбіжність усвідомлюваних і неусвідомлюваних мотивів (амбівалентність);*
- 2) *низька синхронність розвитку усвідомлюваних і реально діючих мотивів;*
- 3) *деривація.*

Ступінь синхронності розвитку усвідомлених і реальних мотивів можна виявити через визначення усвідомлюваних, неусвідомлюваних і реально діючих мотивів, а також співвідношенням між усвідомленими й реальними мотивами за представленими компонентами їх виразності. До найбільш усвідомлюваних мотивів відносяться соціальні мотиви самовизначення і самовдосконалення, а також навчально-пізнавальні, пов'язані з цілями навчання. У свою чергу слід виділити вузько спрямовані особистісні мотиви – благополуччя або престижу (такі мотиви займають останнє місце в ряді усвідомлюваних, однак яскраво виражаються як реально діючі).

Під деривацією розуміємо: позбавлення або обмеження можливостей задоволення життєво важливих потреб. Можливі порушення при яскраво вираженій деривації можуть бути: дивакуватість, що не виходить за рамки нормальної емоційної картини; досить грубі ураження розвитку інтелекту й особистості. Розрізняють кілька видів депривації:

- *рухову*, яка виявляється у вигляді частих депресій, що можуть «прориватися» спалахами люті й агресивності, підвищеною тривожністю, плаксивістю, вразливістю;
- *сенсорну* – виникає в результаті сенсорного голоду, при якому людина не одержує достатньої кількості стимулів;
- *соціальну* – соціальна ізоляція, коли люди заздрі, надмірно критичні до інших людей, невдячні, увесь час чекають підступу з боку інших людей;
- *материнську* – причина такого виду деривації насамперед пов'язана з рідкісними контактами з батьками, що призводить до інтелектуального відставання, невміння в значимі відносини з іншими людьми, млявість емоційних реакцій, непевність у собі, замкнутість.

II. Неузгодженості усередині афективно-емоційної сфери

До типових неузгодженостей в афективно-емоційній сфері належать:

- 1) *підвищена афективна збудливість* – феномен підліткового віку пов'язаний з революцією, як біологічною так і соціальною. Перша характеризується ендокринною перебудовою, друга – схильністю до вибуховості і агресії, що нерідко стає причиною правопорушень;
- 2) *афект неадекватності* – неадекватна реакція дитини на афективну для неї ситуацію, яка викликає негативні переживання. У їхній основі –

незадоволеність життєво важливих для дитини потреб або конфлікт між ними;

3) *психічна нестійкість* – виражена емоційно-вольова й моральна незрілість, яка призводить до того, що основним мотивом учинків стає емоція задоволення (тільки при одержанні задоволення діти здатні щось зробити цілеспрямоване); інтелектуальні інтереси виражені недостатньо; від завдань, що вимагають зусиль, часто відмовляються, нездатні до тривалого вольового зусилля. При психічній нестійкості патологічного характеру порушення поведінки мають більше виражений характер: запальність, конфліктність, імпульсивна агресія (вигукування образ, кидання предметів, розривання зошитів на очах у викладача);

4) *розгальмування потягів* виявляється в невмотивованій агресії з жорстокістю, задоволенні від заподіяного болю іншим, відсутності бридливості, схильності до бродяжництва, патологічному потягу до спостереження і обговорення різних подій негативного, частіше жорстокого характеру.

III. Неузгодженості в процесі соціально-психологічної адаптації

Зустрічаючись з невдачами в життєво-важливих для нього сферах і не вміючи їм запобігти, учень індиферентно ставиться до життя. Соціальна дезадаптація – істотне відставання в соціальному навчально-виховному процесі у вигляді обмеження соціальних контактів з однолітками, труднощами в професійному самовизначенні, а також у сфері самосвідомості, нездатність до саморегуляції поведінки з урахуванням вимог моралі і права. Соціально-педагогічна дезадаптація виявляється в навчально-виховній занедбаності, опорі педагогічним впливам.

Критерії визначення учня, що потребує особливої педагогічної уваги

1. Неуспішність з навчальних дисциплін.
2. Систематичний пропуск уроків.
3. Відсутність моральних, соціо - культурних норм поведінки.
4. Створення учнем дисгармонійної поведінкової і емоційної атмосфери в колективі класу.
5. Вербальні і невербальні вияви агресії.
6. Наявність проблем у психологічному контексті: відсутність конструктивних комунікативних навичок, мотивації до навчання і особистісного росту; акцентуації характеру, неврози, неврастенії; відмова від допомоги фахівців за наявності проблемної ситуації.
7. Уживання алкоголю, тютюну, наркотиків, участь у розповсюдженні наркотичної речовини.
8. Схильність до бродяжництва, вимагання.
9. Зв'язок зі злочинними угрупованнями.
10. Помічений у сексуальному домаганні, насильстві.